

PANORAMA VAN WERKZAAMHEDEN VAN DE B.V.D. (2e halfjaar 1961).

Contra subversie.

De ontwikkelingen in het internationale communisme blijven sterk de aandacht vragen. Het valt vele communisten zwaar om de recente onthullingen over de misdaden van Stalin, de ruzie tussen de Chinese en Albanese partijen en de CPSU, alsook de Russische hervatting van de kernbomproeven te verwerken.

Zoveel mogelijk tracht de CPN-leiding de betekenis van deze feiten voor Nederlandse communisten te bagatelliseren. Daartoe wordt de propaganda geheel gericht op de kwesties Berlijn en Nieuw Guinea en op het sgn. "herlevend" nationaal-socialisme. Op dit laatste terrein bleek de CPN over een aantal bronnen in kringen van ex-SS-ers te beschikken, die het mogelijk maakten nu en dan agitatie te bedrijven. Daarbij werden allerlei feiten op zodanige wijze bijeen gebracht, dat de indruk kon worden gewekt dat door ex-SS-ers massale acties worden ontplooid. In werkelijkheid gaat het hier echter om politiek onbetekenende activiteiten van enkele tientallen personen.

De acties rondom "Berlijn" en "Nieuw Guinea" waren vooral "vredesacties". De CPN werd gehinderd door de inactiviteit van de Nederlandse Vredes Raad, die door interne tegenstellingen zodanig was verscheurd dat de partijleiding besloot de organisatie te doen ontbinden en te vervangen door een nieuw en gewilliger instrument. De slotacte, waarbij iedere oppositie tegen de "partij-lijn" zal zijn omgebracht, wordt opgevoerd tegen het eind van januari 1962.

De districtsconferenties, die in de verslagperiode werden gehouden ter uitvoering der congresbesluiten, gaven weinig belangwekkends te zien.

De voormalige EVC-'58 (thans "het centrum") richtte zijn hoofdaandacht op de loonkwesties bij de herzieningen van de c.a.o.'s die binnenkort moeten plaats hebben. Ook de "oude" EVC richtte hierop een "looncongres".

Beide organisaties troffen elkaar ook bij het WVV-congres dat in Moskou gehouden werd. Bij deze ontmoeting laaide de vijandschap in alle hevigheid op.

In november keerden vrij plotseling de drie voor scholing uitgezonden leden van het Algemeen Nederlands Jeugdverbond uit de DDR terug. Het is niet geheel duidelijk, of deze versnelde terugkeer met de Berlijnse crisis samenhangt.

Het Internationale Kontakt Bulletin dat vanuit de SWP-kring wordt uitgegeven, kwam voor de tweede maal uit. Het blad blijkt een aantal reacties te wekken in verwante buitenlandse kringen. Het is nog niet te overzien, of het blad zich zal kunnen handhaven.

De Vierde Internationale (Trotskisten) toonde in de verslagperiode weer enige activiteit. De zetel van het in-

ternationale secretariaat verhuisde naar Brussel. Opmerkelijk was de neiging in Trotskistische kring om een vergelijk te zoeken met de CPSU, nu Stalin als misdadiger aan de kaak is gesteld.

De B.V.D.-oversichten van de CPN-districten werden opnieuw bijgewerkt. De periodieke herzieningen van de sgn. "verjaringstabel" en de lijst van "niet-communistische organisaties" kwamen gereed. Daarnaast werd een algemeen overzicht van de CPN samengesteld, dat beoogt een balans-weergave te zijn. Deze "balans" zal jaarlijks worden bijgewerkt.

Het contact van de Dienst met de buurlanden werd voortgezet. Met de Bondsrepubliek was het verkeer intensiever doordat de Oostduitse communisten somtijds hun actie in de Bondsrepubliek bedrijven via Nederlands grondgebied.

Contra-spionage.

Ook tijdens verslagperiode is gebleken, dat de tegenstander zich terdege bewust is van de voordelen welke de steeds verdergaande liberalisering van het personenverkeer biedt.

Met betrekking tot de culturele en wetenschappelijke uitwisseling tussen Nederland en de landen van het Sovjet-Blok, was reeds eerder gebleken dat deze weinig gecoördineerd verloopt door het grote aantal initiatiefnemers. Zowel in wetenschappelijke als in culturele kringen bestaan contacten met instituten en collega's achter het IJzeren Gordijn. Dit leidt geregeld tot uitwisseling van personen.

Het overzicht dreigt in die omstandigheden te loor te gaan en het is moeilijk, zo niet onmogelijk om te beoordelen of het landsbelang bij uitwisseling van personen in een bepaalde sector wel is gediend. Het spreekt vanzelf, dat de veiligheid van de Staat bij een onjuist beleid ten deze gevaar zou lopen, terwijl anderszijds andere Westerse landen een ruime uitwisselingspolitiek volgen, zodat Nederland moeilijk achter kan blijven.

De tot nu toe gevolgde praktijk leverde zowel voor de hantering van het vreemdelingenbeleid door het Ministerie van Justitie (executief) als voor deze Dienst (adviserend) moeilijkheden op.

Het kwam en komt voor, dat prominente persoonlijkheden uit Nederland en uit het Sovjet-Blok vergaande onderhandelingen aanknopen, voordat de Rijksvreemdelingendienst en de B.V.D. op de hoogte zijn. Is er dan toch bezwaar tegen de binnenkomst van de betrokkenen dan wordt de weigering van een visum moeilijker naarmate meer en langer over de zaak door anderen is onderhandeld.

Teneinde tot een positief en tegelijk beperkend beleid te kunnen komen werd door de Minister van O.K. & W. tot overleg met de betrokken instanties besloten. Aan dit overleg, dat tot nu toe slechts incidenteel plaatsvindt, nemen deel de Ministeries van O.K. & W. (Buitenlandse Betrekkingen), Algemene Zaken (Rijks Voorlichtingsdienst), Buitenlandse Zaken (Bureau Oost-Europa en Adviseur Visadienst) en Justitie (Rijksvreemdelingendienst) en de B.V.D..

Doel hiervan is een juiste coördinatie van alle uit-

wisselingsactiviteiten, beoordeling van de plannen, en stimulering ervan wanneer uitwisseling het landbelang zou dienen.

De bevoegdheid van de Ministeries van Justitie en Buitenlandse Zaken t.a.v. de toelating van vreemdelingen, zowel als de adviserende rol van de B.V.D. op het gebied van de veiligheid van de Staat blijft hierbij onverlet.

Sovjet-Rusland. De afgelopen verslagperiode kenmerkte zich door onrust in en om de Sovjetrussische vertegenwoordiging.

De sedert juli 1961 door de Berlijnse crisis verscherpte tegenstelling Oost-West, was hiervan in de eerste plaats oorzaak, terwijl vervolgens de hervatting der kernproeven hiertoe bijdroeg.

Voor ambassade en handelsvertegenwoordiging werden dan ook protestdemonstraties gehouden, terwijl voorts de ambassade enige malen politiehulp moest inroepen in verband met aangebrachte vernielingen of bedreigingen daarmede.

In de toch reeds vrij gespannen sfeer veroorzaakte uiteraard de asielaanvraag te Amsterdam van Dr. A.I. GOLUB, in de nacht van 7 op 8 oktober 1961, nog meer opschudding, met name door de uit deze asielaanvraag voortvloeiende vechtpartij te Schiphol, de persconferentie ter ambassade en de daarop volgende verklaringen tot persona non grata van de ambassadeur, de handelsvertegenwoordiger en een 2e secretaris tevens persattaché.

De rol van de B.V.D. heeft zich in deze zaak beperkt tot het door middel van doelgerichte ondervraging vaststellen van de motivering van de defectie om te weten of hier sprake was van een bona-fide defectie dan wel van een bedrieglijk spel van de tegenstander.

Doordat betrokkene een groot aantal controleerbare gegevens op verschillend terrein verstrekte, was het de Dienst, in samenwerking met andere - ook buitenlandse - diensten, mogelijk een oordeel te geven over de geloofwaardigheid der beweringen. GOLUB's bona-fides kon op grond hiervan worden aangenomen.

Daarnaast heeft de Dienst een rol gespeeld bij het vaststellen van de verblijfplaats van Mevrouw GOLUBA na de defectie van haar man en de observatie van die plaats, met het doel te voorkomen dat zij tegen haar wil op heimelijke wijze uit Nederland zou worden weggevoerd.

Het in voorgaande verslagperiode vermelde contact met pacifistische groeperingen hier te lande werd, sedert de hervatting der kernproeven, - zoals te verwachten viel - aanvankelijk niet meer geconstateerd, doch is sedertdien hervat.

Ook het contact met parlementariërs en pers verminderde, mede ten gevolge van de gespannen toestand, doch dit zal van de zijde van de Sovjetrussische vertegenwoordiging, naar het thans voorkomt, eveneens zo spoedig mogelijk weer worden hervat.

Aandacht verdiende het waargenomen nauwe contact tussen de Sovjetrussische en de Cubaanse vertegenwoordigingen hier

te lande.

Voorts werd een toenemend aantal benaderingen van in verband met familiebezoeken in de Sovjetunie verblijvende Nederlands-Russische echtparen gemeld. Intensieve controle op deze groep, waarbij naar alle waarschijnlijkheid ook de in verband met zakenbelangen of toerisme naar de Sovjetunie reizende Nederlanders zullen dienen te worden gerekend, wordt derhalve noodzakelijk.

Tsjecho-Slowakije, Polen en Hongarije. De activiteiten van deze landen op cultureel en toeristisch gebied blijven nog steeds toenemen.

Men tracht ook leidinggevende personen in Nederland op dit gebied te interesseren, en daartoe zoeken medewerkers van de in Nederland gevestigde diplomatische vertegenwoordigingen van bovengenoemde landen contacten met journalisten, reisbureaux en culturele verenigingen. De Polen zoeken hiertoe ook speciaal contact in studentenkringen en enige studenten-uitwisselingen hebben al plaatsgevonden.

De Polen maken frequent gebruik van de door de Internationale Technische Hulp geboden faciliteiten, terwijl ook buiten de I.T.H. om van Poolse zijde contacten worden gelegd met bedrijven en universiteiten teneinde Poolse technici en wetenschapsmensen in de gelegenheid te stellen gedurende enige tijd stage te lopen in Nederland.

Hierbij moet worden opgemerkt, dat ook in de 2e helft van 1961 wederom gebleken is dat onder laatstgenoemde Polen personen waren die voor hun vertrek naar Nederland ontboden waren bij de Poolse inlichtingendienst en opdracht gekregen hadden te rapporteren over hetgeen zij te weten konden komen uit de bedrijven en wetenschappelijke instituten. Deze rapportage betrof zowel de researchmethoden als de antecedenten van de personen met wie zij in aanraking zouden komen.

In één geval kwam duidelijk naar voren dat de medewerker van de Poolse inlichtingendienst in Polen bijzonder goed op de hoogte was van de organisatie en werkwijze van een researchlaboratorium in Nederland, waaruit mogelijk valt te concluderen dat ook in het verleden reeds inlichtingenwerkzaamheden verricht zijn door vroeger bij dit laboratorium werkzaam geweest zijnde Polen.

In nauwe samenwerking met het Ministerie van Justitie, afdeling Vreemdelingenzaken en Grensbewaking worden de Polen die hier te lande asiel aanvragen aan uitvoerige verhoren onderworpen. Een lichte toename van het aantal personen, dat politiek asiel aanvraagt is geconstateerd. Overigens kan wat de Polen betreft verwezen worden naar het Panorama te helft 1961.

Vastgesteld kon worden, dat ook in deze verslagperiode een medewerker van de Poolse vertegenwoordiging in Nederland, die geïdentificeerd was als inlichtingenfunctionaris hier te lande conspiratieve ontmoetingen had met personen die in West-Duitsland werkzaam waren voor de Poolse inlichtingendienst. Deze ontmoetingen vonden plaats in Amsterdam en 's-Gravenhage.

Ook in deze verslagperiode had de Tsjechische vertegenwoordiging hier te lande weer onze bijzondere aandacht.

Uit van buitenlandse zijde ontvangen mededelingen blijkt, dat de Tsjechen op inlichtingen en politiek gebied bijzonder actief zijn en te verwachten is, dat speciaal de Tsjechen de door de U.S.S.R. gevoerde politiek t.a.v. de kwestie Berlijn, en de opkomst van het Westduitse militarisme krachtig zullen steunen en dit uitdragen in Nederland.

De Tsjechische inlichtingendienst blijkt nog steeds actief te zijn t.a.v. de Nederlandse zakenlieden die Tsjecho-Slowakije bezoeken, en geconstateerd werd dat benadering van deze zakenlieden in Tsjecho-Slowakije doorgang vindt, en mogelijk niet zonder succes.

Rekening moet worden gehouden dat daartoe geschikt personeel in de Tsjechische vertegenwoordiging proberen zal de banden met de Nederlandse pers en eventueel politici nauwer aan te halen teneinde de stemming in Nederland te peilen ten opzichte van de kwestie Nieuw Guinea, de positie van Berlijn en de verhoudingen en meningsverschillen in het Westerse kamp, daartegenover stellend de politiek van de U.S.S.R..

Oost-Duitsland. De activiteit van de Oostduitse inlichtingendiensten blijft voortdurend onze bijzondere aandacht vragen. Door de kwestie Berlijn is het aantal uit Oost-Duitsland komende bezoekers aanzienlijk afgenomen, terwijl eveneens een teruggang te bespeuren viel van het aantal Nederlanders, dat Oost-Duitsland bezoekt.

Als uitvloeisel van arrestaties in West-Duitsland moesten voortdurend onderzoeken worden ingesteld naar Nederlanders die op de een of andere wijze met deze gearresteerde personen in West-Duitsland in contact hadden gestaan.

Ook werd speciale aandacht besteed aan Nederlanders, die vanuit Oost-Duitsland naar Nederland zijn teruggekeerd.

Het aantal uitgebreide persoonsonderzoeken voor intern gebruik van de sector contra-spionage bedroeg in de tweede helft van 1961: 302, terwijl 19 volgacties plaatsvonden.

Rood-China.

In de behoefte aan een hoofdamtenaar voor de verwerking van de uit Chinese bronnen toevloeiende politieke gegevens kon door een interne verschuiving binnen de Dienst tijdelijk worden voorzien. De nieuwe kracht is tevens belast met de bestudering van de rol, die de Chinese Volksrepubliek in de internationale communistische beweging speelt. Hij dient daarbij uiteraard bijzondere aandacht te schenken aan de bestaande politieke en ideologische controversen tussen Communistisch China en Sovjet-Rusland.

Deze uitbouw van de betrokken sectie zal, naar verwacht wordt, een intensieve en vruchtbare samenwerking met de afdeling van het communisme bevorderen. Dit samenspel zal hopelijk resulteren in een verdieping van het inzicht in het ingewikkelde probleem van de Russisch-Chinese verhoudingen en de invloed daarvan op de communistische stromingen in Europa en ook in het bijzonder Nederland.

Mede dank zij de nauwe samenwerking met de buitenlandse zusterdiensten, met wie regelmatig gegevens over Chinese subversieve activiteiten worden uitgewisseld, kon de kennis daar omtrent worden vermeerderd.

De besprekingen over een sanering van het toelatings-

beleid t.a.v. Chinesen, die in 1959 met het Ministerie van Justitie werden gevoerd zonder dat overeenstemming kon worden bereikt, werden in de verslagperiode hervat. Deze nadere besprekingen resulteerden in een overeenstemming over het te volgen beleid. Het overleg over de praktische uitvoering daarvan was sinds 1961 nog gaande.

De in het voorgaande verslag vermelde besprekingen met de Directeur-Generaal van Openbare Orde en Veiligheid en de Directeur-Generaal van Justitie over maatregelen, die bij het intreden van een conflict-situatie met Indonesië tegen hier te lande verblijvende personen van Indonesische nationaliteit eventueel zouden moeten worden genomen, werden voortgezet. Ten aanzien van de te nemen maatregelen werd volledige overeenstemming bereikt.

In verband met de toenemende spanningen rondom Nieuw-Guinea werden de activiteiten van de Indonesiërs (inclusief de Ambonezen) hier te lande onder scherpere observatie genomen.

Ook aan de in Nederland verblijvende Surinamers werd meer aandacht geschonken, waardoor het inzicht in de activiteiten van een kleine kern van links-geïntendeerden onder hen kon worden verdiept.

Beveiliging.

Algemeen. Het Beveiligingsvoorschrift II-1961 werd door de Ministerraad goedgekeurd en per 1 november ingevoerd. Hierdoor zal de beveiliging bij de Departementen van Algemeen Bestuur aanzienlijk kunnen verbeteren, mits hiervoor voldoende personeel en tijd beschikbaar worden gesteld.

Naar aanleiding van een besluit van de Ministerraad werd - in overleg met de Dienst - door het Ministerie van Binnenlandse Zaken een model circulaire opgesteld welke door alle departementen kan worden gebruikt om de gevaren, verbonden aan het reizen naar landen achter het IJzeren Gordijn, onder de aandacht te brengen. Op sommige ministeries werd hieraan reeds gevolg gegeven.

In een circulaire aan de beveiligde bedrijven werd de aandacht gevestigd op de mogelijke gevolgen op het gebied van de personele beveiliging van de Verordening No. 14 van de E.E.G. inzake het vrije verkeer van werknemers binnen de Gemeenschap.

In het beraad van het Comité van Permanente Vertegenwoordigers bij de Europese Gemeenschappen werd nauwelijks voortgang geboekt met betrekking tot het antecedentenonderzoek voor aspirant Europese ambtenaren.

Een vertegenwoordiger van de Dienst woonde een vergadering van het NATO Security Committee bij, waarin het organiseren van een NAVO-cursus voor functionarissen die een rol spelen bij het invoeren van beveiliging bij de industrie en de juiste conclusies uit de Duitse spionagegevallen de hoofdschotel vormden.

De Directeur van het Security Bureau van de NAVO bracht een kort bezoek om afscheid te nemen en zijn opvolger te introduceren; zijn vertrek wordt als een groot verlies beschouwd.

De regeling voor de hantering van de oorlogspolitieke gegevens werd ook door Justitie aanvaard. Op voorstel van de Dienst heeft de Minister van Binnenlandse Zaken zijn Ambtge-

noten van Defensie en Justitie alsook de Commissarissen van de Koningin versoekt deze regeling met ingang van 1 januari 1962, analoog te doen toepassen, onderscheidenlijk door de militaire inlichtingendiensten en door de Rijk- en Gemeentepolitie.

Het overleg met de Militaire Diensten vond normaal voortgang. Na kennis te hebben genomen van de wijziging van de statuten en de organisatie van de in het vorig verslag bedoelde N.V. heeft Defensie verklaard dat de betreffende firma voortaan in aanmerking kan worden gebracht voor geheime nationale defensie-opdrachten.

Gebieden van beveiliging. Het resultaat van de gehouden NATO-inspectie bij Verkeer en Waterstaat werd aan de Secretaris-Generaal van dat Ministerie overhandigd; dit resultaat was zeer teleurstellend te noemen. Maatregelen ter verbetering werden toegezegd, doch voor zover bekend nog niet ingevoerd.

In de verslagperiode werden enkele geheime atoom-oc-trooien in Nederland ontvangen, waardoor de Kurator Beveiligings Verordening No. 3 in werking trad. Dit werd aan Justitie en de Procureurs-Generaal bericht in verband met de strafrechtelijke gevolgen van deze verordening.

Bij Economische Zaken werd het besluit genomen over te gaan tot een concentreren van het merendeel der bij dit Ministerie te behandelen geheimen in één Verboden Plaats. De hiertoe nodige interne hergroepering stuit op vele weerstanden doch zal van groot nut voor de beveiliging blijken.

In de Commissies Bescherming Electriciteitsbedrijven o.g. Gasbedrijven, werd uiteindelijk een opzet bereikt waarbij met de belangen van een juiste beveiliging rekening gehouden wordt. Aangezien de betrokken verenigingen van fabrikanten zich bereid verklaard hebben deze opzet te verspreiden onder hun leden, wordt hierin een zeer belangrijke pas voorwaarts gezien waardoor uiteindelijk met kans op succes aan de uitwerking van beveiligingsmaatregelen voor geselecteerde bedrijven zal kunnen worden begonnen.

Bij de oefening "Zebra1in" is gebleken, dat van voortgang met de extra beveiligingsmaatregelen voor buitengewone omstandigheden bij de Departementen nog nauwelijks kan worden gesproken.

Het contact met de provinciale beveiligingsambtenaren werd voortgezet.

Beveiligingspraktijk. Er wordt enige voortgang gemaakt met het installeren van de apparatuur die in bijzondere omstandigheden de noodvernietiging van gerubriceerde documenten kan verzorgen.

Advies werd uitgebracht over de mogelijkheden met betrekking tot de verzending van gerubriceerde apparatuur in Europa.

Door één der Ministeries werd advies gevraagd t.a.v. de risico's verbonden aan de aanwezigheid van een deel van de VAR-vertegenwoordiging naast een zeer kwetsbaar centrum met

hoog gerubriceerde informatie.

Bij de Nederlandse Spoorwegen werd een kern van communistisch gezinde arbeiders die te Amsterdam duidelijke invloed gekregen had uit elkaar gehaald, zonder dat dit aanleiding tot moeilijkheden gaf.

Inwendige Veiligheid. Het overleg met Openbare Orde en Veiligheid, teneinde tot een gecoördineerd beleid te geraken bij het adviseren over in bijzondere omstandigheden te treffen maatregelen, vond voortgang. Bij de ministeries van Economische Zaken, Landbouw Visserij en Voedselvoorziening, en Sociale Zaken, nam de aandacht, die aan deze kwestie wordt besteed, duidelijk toe.

Als gevolg hiervan vonden reeds besprekingen plaats met enkele instellingen, die naar het inzicht van de betrokken Ministers, beveiligingsmaatregelen zullen moeten treffen, waarbij alle partijen, betrokken bij het organiseren van de speciale maatregelen voor bijzondere omstandigheden vertegenwoordigd waren. Deze activiteit zal in de toekomst aanzienlijke aandacht vragen.

De kwestie van veiligstelling van de radio-omroep met het oog op bijzondere omstandigheden werd in de afdeling Inwendige Veiligheid aan de orde gesteld.

Visa en Emigratie. Het vastgestelde doorgeefbeleid heeft zijn bruikbaarheid tot nu toe in de praktijk bewezen. In de verslagperiode waren er moeilijkheden noch klachten, ook niet van de zijde der buitenlandse immigratie-autoriteiten.

Voorlichting en instructie over Beveiliging. In de maand december werd begonnen met een lexicencyclus voor nieuw in beveiligingszaken optredende functionarissen.

Op het Technisch Centrum voor de Luchtverdediging werd een tweetal voordrachten over de achtergronden van de beveiliging gegeven.

Te Neelsom vond een tweetal bijeenkomsten plaats, één voor tegen spionage beveiligde bedrijven en de ander voor anti sabotage/bedrijven. Door een tweetal ervaren gastsprekers werd een belangrijke bijdrage tot het slagen van deze bijeenkomsten geleverd.

Met de BVA'en van de ministeries werd een bijeenkomst gehouden waarop de wijze van invoering van het nieuwe Beveiligingsvoorschrift en de daartoe eerst-nodige stappen werden besproken.

Opleiding en Voorlichting.

Opleiding. De gebruikelijke cursussen, zoals inleidings-, basis- en gecombineerde informatie-observatiecursussen werden gegeven.

Twee herhalingscursussen over het onderwerp "contra-

/beveiligde

sabotage" werden gehouden, elk met een duur van 3 dagen, voor personeel van Gemeentepolitie en Rijkspolitie, dat in het bezit is van het getuigschrift van de cursus anti-sabotage.

Daarnaast werd aangevangen met een serie herhalingscursussen van 2 en 3 dagen voor personeel van Gemeentepolitie en Rijkspolitie, in het bezit van het B.V.D.-diploma. Deze reeks wordt in januari 1962 voortgezet.

Speciale cursussen werden georganiseerd voor een functionaris van de Inlichtingen- en Veiligheidsdienst Nederlandse Antillen en voor een personeelslid van de Gewapende Politie Suriname, alsmede voor een personeelslid van de eigen dienst.

Medewerking werd verleend aan cursussen van diverse opleidingsinstituten van Gemeentepolitie, Rijkspolitie, Strijdkrachten en het Defensie Studie Centrum. Ook werd deelgenomen aan de hogere verming van officieren aan de Hogere Krijgsschool, de Marinestafschool en de Luchtmachtstafschool.

Voorlichting. De gebruikelijke "Haarlem"-conferenties waren ditmaal uitsluitend georganiseerd voor beveiligingsfunctionarissen van bedrijven. Nadere bijzonderheden hierover werden reeds vermeld onder het hoofdstuk "Beveiliging".

De causerieën over taak en organisatie van de B.V.D. aan de hand van het K.B., voor personeel van Gemeentepolitie en Rijkspolitie vonden voortgang. In totaal werden in de verslagperiode ruim 40 van dergelijke voordrachten gehouden.

Voorlichting in de vorm van lezingen werd o.a. gegeven voor Rijkshefinspecteurs van het Verkeer, voor Amerikaanse Luchtmachtofficieren en voor verschillende groepen Marine-officieren.

Contacten Buitenland.

Voorts bezochten de hoofden van de Canadese en van de Belgische Dienst Nederland, terwijl verder nog verschillende medewerkers, van o.a. de Franse en Britse diensten, voor besprekingen een bezoek aan Nederland brachten. Evenals in het eerste halfjaar 1961 bracht het hoofd van de Dienst bezoeken aan enkele buitenlandse zusterdiensten.

In de bezetting der Amerikaanse, Britse en Franse vertegenwoordigingen deden zich in verslagperiode geen wijzigingen voor.

De uitwisseling van gegevens met de buitenlandse zusterdiensten geeft geen verdere aanleiding tot bijzondere opmerkingen. De hoeveelheid ontvangen en verzonden brieven vertoonde ten opzichte van 1960 een geringe vermeerdering.

Een verslag over de najaarsvergadering van het NAVO Special Committee werd reeds afzonderlijk ingediend.

Contacten Binnenland.

De coördinatie en de verzorging van de verbindingen met de onderscheiden autoriteiten van gemeente- en rijkspolitie, alsmede van het Wapen der Koninklijke Marechaussee, vertoonde gedurende het tweede halfjaar van 1961 hetzelfde gunstige beeld als ever het eerste halfjaar.

In het kader van het regelmatig overleg werden in september en december wederom bijeenkomsten gehouden met de vertegenwoordigers van de inlichtingendiensten der elf hoofdcommissariaten en met een aantal commissarissen-korpschefs van gemeentepolitie, districtscommandanten der rijkspolitie en de leiding van de Grensveiligheidsdienst der Koninklijke Marechaussee.

In de december-vergaderingen bracht de voorzitter van de in het vorig overzicht genoemde werkgroep ter voorbereiding van richtlijnen voor het verstrekken van politieke gegevens door de politie aan derden, verslag uit over de stand der werkzaamheden. Ondanks de moeilijke materie worden goede vooruitgang gemaakt zodat het zich laat aanzien dat binnen niet al te lange tijd een voor-ontwerp in bespreking zal kunnen worden gebracht in evengenoemde kring van vertegenwoordigers.

Er doen zich de laatste tijd symptomen voor die er op wij-

zen dat het personeelstekort bij sommige korpsen de taakvervulling van de I.D. nadelig dreigt te gaan beïnvloeden. Als dit proces zich zou voortzetten, zal aan een beschouwing van de vraag of en op welke wijze dit zal kunnen worden opgevangen, niet zijn te ontkomen.

Een foutieve exploitatie van een politiek gegeven door een plaatselijke I.D. bij een sollicitatie voor burgemeester werd dezerzijds bij de betrokken korpschef, burgemeester en Commissaris der Koningin gecorrigeerd en rechtgezet.

Een aantal nieuw-benoemde korpschefs en een nieuw benoemde burgemeester werden dezerzijds bezocht en voorbereid op hun verantwoordelijkheid en samenwerking met de B.V.D.. Daarbij is opgevallen dat geen van hen door of vanwege de Commissaris der Koningin, c.q. burgemeester bij de aanvaarding van hun functie gewezen is op de werkzaamheden voor de B.V.D., zodat de betrokkene ministeriële circulaire niet is nageleefd.

Met de Procureurs-Generaal, fgd. Directeur van Politie, werd wederom regelmatig vergaderd, terwijl eveneens met enkele Commissarissen der Koningin contact werd opgenomen betreffende de stand van het extremisme in hun provincies.

Met de B.V.D.-kamercommissie vond geen samenkomst plaats.

Diversen.

De hoofdamtenaar van de B.V.D., die voor Binnenlandse Zaken zitting heeft in de Bijzondere Commissie voor het Personenverkeer van de Benelux, woonde in de afgelopen periode alle vergaderingen bij. De Dienst bleef daardoor geïnformeerd omtrent hetgeen gaande is op het gebied van visa- en grenscontrolleregelingen met betrekking tot de Benelux. Tevens was er dus gelegenheid om in een aantal gevallen de belangen van de Dienst voor te staan. De Directie Openbare Orde en Veiligheid werden alle agenda's en vergaderingsverslagen toegezonden.

Er bestaat een - uiteraard begrijpelijk - streven naar nog verdere vereenvoudiging der voorschriften. Dit houdt evenwel voor het werk van de Dienst het gevaar in van verdere afbrokkeling van wat na de liberalisatie is overgebleven aan mogelijkheid om ingelicht te zijn over de komst of het verblijf van onderdanen van het communistisch blok naar of binnen het Beneluxgebied.

Een moeilijk punt voor het werk in het algemeen is de grotere afhankelijkheid welke de opheffing van de personencontrole aan de binnengrenzen van de Benelux heeft doen ontstaan, van de medewerking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten van België en Luxemburg. Bij de totstandkoming van de overeenkomst inzake bedoelde controle-opheffing is de samenwerking van de drie diensten nadrukkelijk een conditio sine qua non genoemd. Bedoelde samenwerking was reeds uitstekend en is sindsdien ook zoveel mogelijk nog verder uitgebouwd. Een feit is echter gebleven, dat de betreffende zusterdiensten maar over beperkte mogelijkheden beschikken.

Een onderwerp dat binnenkort aan de orde zal komen en

waarvoor van de zijde van de Dienst grote belangstelling bestaat is de uitwerking van artikel 12 van de overeenkomst, handelende over het recht van de partners om de personencontrole aan de binnengrenzen geheel of gedeeltelijk tijdelijk weder in te stellen, om redenen verband houdende met de Openbare Orde of de Nationale Veiligheid.

De Dienst was betrokken in een bespreking met de Directie voor de Openbare Orde en Veiligheid, handelende over het door de Minister van Justitie geïntanceerde vraagstuk van invoering van een (onverplicht) identiteitsbewijs voor Nederlanders. Met zeer wel mogelijk achtend, dat de voordelen van de invoering van een dergelijk identiteitsbewijs de nadelen aanzienlijk zouden kunnen overtreffen, was het Justitie-voorstel te komen tot een interdepartementale bespreking.

De positieve belangstelling van de Dienst voor de betreffende maatregel kon onder meer worden geadstruceerd met een door het Werkcomité Inwendige Veiligheid in zijn rapport van 13 oktober 1953 gestelde conclusie omtrent de noodzaak van voorzieningen tot onmiddellijke invoering van een algemeen identiteitsbewijs in de kritieke periode, omdat zonder zulk een bewijs een overstelpende hoeveelheid legitimatie-, toegangsbevisen en passen zouden ontstaan, die de controle spoedig illusoir zouden maken.

Van de zijde van de Directie Openbare Orde en Veiligheid werden verschillende bezwaren tegen de invoering van een identiteitsbewijs voor Nederlanders aangevoerd, deels liggende op het vlak van de technische uitvoering (personeelsgebrek).

Afdeling Personeelszaken.

In de verslagperiode heeft een wijziging plaats gevonden in de organisatie van de afdeling Algemene Zaken. Deze is in tweeën gesplitst, namelijk in een afdeling Personeelszaken en een bureau Financiën en Inwendige Dienst.

Onder de afdeling Personeelszaken ressorteren twee secties, te weten Personeelsbeheer en Personeelszorg en Organisatie zomede de maatschappelijk werkster. Onder het bureau Financiën en Inwendige Dienst ressorteren de secties Financiën, Vervoer, Huishoudelijke Dienst, Foto en voorts de bemoeienissen met het beveiligingskorps, voorzover niet tot de taak van de B.V.A. behorende. Het secretariaat is onder beheer van de afdeling Personeelszaken gesteld. De afdeling Personeelszaken en het bureau Financiën en Inwendige Dienst staan rechtstreeks onder het nieuwe Hoofd Kabinet en Algemene Zaken die ook de leiding heeft van de afdeling Centrale Documentatie. Door deze nieuwe taakafbakening is het administratieve beleid thans op Directieniveau gebracht.

Personeel. Wederom zijn de Dienst twee toegewijde en gewaardeerde krachten door de dood ontvallen.

Wegens pensionering verlieten het hoofd van het Kabinet (1 oktober 1961) en het hoofd van de afdeling waarin o.a. alle onderzoekingsambtenaren zijn ondergebracht (1 augustus 1961) de Dienst.

Na inschakeling van de Rijks Psychologische Dienst zijn twee hoofdamttenaren, die uit een veelheid van kandidaten het meest geschikt werden geoordeeld, voor de vervulling van de opengekomen plaatsen van plaatsvervangend hoofd van de afdeling contra-spionage en van plaatsvervangend hoofd van de in de

vorige alinea genoemde afdeling uitgekozen.

De gelukkige omstandigheid doet zich voor, dat beiden begrip en belangstelling hebben voor personeelswerk. Respectievelijk als voorzitter en secretaris van de ambtenarendelegatie in de Commissie van Overleg hebben zij terzake de nodige kennis van zaken opgedaan.

Het hoofd van de Instructie-afdeling vertrek ultimo december 1961 in verband met overgang in particuliere dienst. Zijn opvolger was reeds een maand te voren in dienst gekomen.

In de verslagperiode verlieten 8 vrouwelijke arbeidskrachten de Dienst; 5 wegens huwelijk, 2 in verband met emigratie en 1 in verband met studie. Een vrouwelijk personeelslid overleed.

In dienst zijn getreden 9 vrouwelijke krachten. Niettemin blijft de in het verslag over het 1e halfjaar 1961 reeds geschetste zorgelijke situatie ten aanzien van het lager vrouwelijk personeel, voornamelijk typekrachten, onverminderd bestaan. Immers, per 1 januari 1962 zijn in deze categorie nog 5 plaatsen te vervullen, terwijl thans reeds vaststaat dat binnenkort nog 5 vacatures zijn te verwachten.

Het laat zich voorspellen, dat deze vacatures op korte termijn zullen kunnen worden opgevuld.

In totaal verminderde het aantal personeelsleden in de verslagperiode met 17, te weten 8 mannelijke en 9 vrouwelijke krachten, terwijl 18 personen zijn toegetreden (te weten 9 mannelijke en 9 vrouwelijke krachten). Van deze nieuwe krachten zijn er 9 relaties van personeelsleden.

Een advertentie in de dagbladen, waarin typistes werden gevraagd leverde geen enkel resultaat op.

De in het vorig halfjaar in verband met overgang in particuliere dienst (de Millmij) ontslagen serveersters konden dank zij de verbetering van de lonen voor het kantinepersoneel door andere serveersters worden vervangen.

In de verslagperiode is de bevordering gerealiseerd ten aanzien van 9 lagere, 6 middelbare en 8 hoofdamttenaren, terwijl 1 middelbaar ambtenaar werd bevorderd tot hoofdamttenaar.

De bevorderingsvoorstellen voor het jaar 1962 werden nog vóór het einde van het jaar 1961 bij het Departement ingediend.

Aan 10 personeelsleden, te weten 3 middelbare en 7 lagere ambtenaren is in verband met hun dienstprestaties over 1961 een gratificatie toegekend, terwijl aan 1 middelbaar ambtenaar een tegemoetkoming op grond van sociale overwegingen is verstrekt.

Gedurende het 2e halfjaar 1961 waren 3 personen ouder dan 65 jaar in dienst, van wie één inmiddels per 1 januari 1962 de Dienst heeft verlaten.

Het aantal dienstongevallen bedroeg 11. In de meeste gevallen waren betrokkenen gedurende kortere of langere tijd verhinderd dienst te doen. In geen der gevallen was de verhindering het gevolg van een ongeval terzake waarvan betrokkenen rechten tegenover derden konden doen gelden.

Van de in de vorige verslagperiode genoemde 30 vervoersbeambten hebben over het 1e halfjaar 1961 in het 2e halfjaar 1961 27 ambtenaren een premie voor schadevrij rijden ontvangen.

Over het 2e halfjaar 1961 zullen 29 van de 30 vervoersbeambten worden voorgedragen; ten aanzien van 1 beampte is nog geen definitief uitsluitel ontvangen met betrekking tot de schuld-vraag.

De personeelsbeoordeling volgens de nieuwe methode vond op ongeveer 44% van het personeel van de Dienst voor het eerst dan wel bij herhaling toepassing.

Maatregelen zijn genomen om de beoordeling van het overige personeel te bespoedigen.

Overleg. De Commissie van Overleg is in de verslagperiode eenmaal in vergadering bijeen geweest. Onderwerp van discussie is onder meer geweest het maatschappelijk werk in de Dienst.

Het maatschappelijk werk in een bedrijf wordt gezien als een uitvloeisel van het personeelsbeleid en is dus bij de Dienst een verlengstuk van de afdeling Personeelszaken. De positie van de maatschappelijk werker is bezien en haar taak in een instructie vastgelegd.

Ook is van gedachten gewisseld over de security-zin van het personeel, de wijsiging van het rangenstelsel voor de hoofdambtenaren voor speciale diensten en het dienstrooster van de beveiligingsbeambten als gevolg van de invoering van de 5-daagse werkweek per 1 juli 1961.

Centrale Documentatie.

Algemeen. Zoals gebruikelijk waren in de afdeling Documentatie de mutaties het meest talrijk, enerzijds door ontelagenvragen, anderzijds, door verplaatsing naar andere afdelingen. Het vrouwelijk lager personeel wordt als regel eerst bij de afdeling Documentatie geplaatst en na ingewerkt te zijn, voor zover nodig overgeplaatst naar de meer technische afdelingen. Behalve lager personeel, verlieten ditmaal ook enige ingewerkte middelbare krachten de afdeling, hetgeen bepaaldelijk een verlies betekende. De promotiemogelijkheden zijn elders in de Dienst echter groter en aangezien deze beide ambtenaren geschikt werden bevonden voor werkzaamheden in het technische vlak, werd tot hun overplaatsing besloten. Anderzijds maken deze overplaatsingen het mogelijk, dat enige doorstroming in de afdeling Documentatie zelf kan worden bewerkstelligd, hetgeen, gelet op de beperkte promotiekansen, van belang moet worden geacht.

Werkzaamheden. In verband met de zich voorgedaan hebbende vraag of en zo ja in hoeverre de administratie gemechaniseerd zou kunnen worden, werd door het hoofd van deze afdeling een korte cursus op dit gebied, uitgaande van het N.I.V.E., gevolgd en werden door hem, tezamen met enige andere ambtenaren van de Dienst, bezoeken gebracht aan de R.M.A. en de Duitse zusterdienst.

Een der sectiechefs, die tevens optreedt als ondercommandant der bedrijfszelfbescherming, volgde een 14-daagse cursus aan de kaderschool der B.B. te Barneveld.

Bij de sectie Agenda werd voortgegaan met het streven naar vereenvoudiging, hetgeen tot resultaat had dat reeds een niet onbelangrijk deel van de binnenkomende post niet meer vóórgeoordeeld wordt.

Ook bij de sectie Onderwerpsdossiervorming is een vereenvoudigde wijze van berging van stukken in voorbereiding. Gestreefd wordt naar vermindering van het typewerk en nog meer overzichtelijke dossiers.

In verband met het ruimtegebrek en tegen de achtergrond van een eventuele noodvernietiging werden door het hoofd van deze afdeling in samenwerking met de BVA plus telkens een speciaal aangewezen ambtenaar der verschillende afdelingen bij ieder dezer afdelingen aanwijzingen gegeven inzake het opruimen van overbodige papiermassa's. Deze actie leidde tot behoorlijke resultaten.

Door een samenloop van omstandigheden (ziekte- en verlofdagen) ontstond er speciaal bij de controlegroep van de sectie Agenda een te grote achterstand. Gehoopt wordt deze binnen afzienbare tijd te kunnen wegwerken.

Gedurende de verslagperiode werden 20.268 stukken geregistreerd tegen 23.025 gedurende het 1e halfjaar 1961 en 23.694 gedurende het 2e halfjaar 1960. De ditmaal zeer korte maand december is waarschijnlijk van invloed geweest.

In de kartotheek werden 222.809 naslagen verricht tegen 227.431 in het eerste halfjaar van 1961 en 235.433 in het tweede halfjaar van 1960.

De bibliotheek leende 1114 boeken en tijdschriften uit tegen 1315 in het 1e semester van dit jaar en 1175 in het 2e halfjaar 1960. Deze cijfers belopen voor wat betreft het aantal verstrekte inlichtingen respectievelijk 623, 537 en 419.
